

Για τους «Σαλονικαί»...

ΤΗΣ ΠΟΛΥΣ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗ

» **Ο μυθιστορηματικός** ήρωας -ηρωίδα εν προκειμένω-, μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Πανεπιστημίου του Τελ Αβίβ, επισκέπτεται στις μέρες μας τη Θεσσαλονίκη με αφορμή την πτυχιακή της εργασία για τον Αβραάμ Μπεναρόγια, τον μυθικό σχεδόν ιδρυτή του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος, από το οποίο προέρχεται το ΚΚΕ.

Επιβεβαιώνω υπομειδιώντας μια σημαίνουσα πραγματολογική πληροφορία: Η ιδέα της ίδρυσης του ΣΕΚΕ οφείλεται στον Ελευθέριο Βενιζέλο, σύμφωνα με τη μαρτυρία του ίδιου του Μπεναρόγια -οι παραπομπές σχετικά βρίσκονται όλες στο βιβλίο της Έλενας Χουζούρη «Ο θείος Αβραάμ μένει πάντα εδώ», πληροφορία που κλείνει το μάτι σε μια «υπερταξική» τρόπον τινά θεώρηση της Ιστορίας, όπου το ελληνικό κράτος έπρεπε να εκπροσωπηθεί στα συνέδρια της Διεθνούς, έστω διευκολύνοντας την ίδρυση ενός «διεθνιστικού» κόμματος.

Μια θεώρηση με διακύβευμα εθνικό και όχι ταξικό, όπου μια συνεννόηση των κοινωνικών δυνάμεων στις απαρχές του εργατικού κινήματος στην Πόλη της Θεσσαλονίκης στάθηκε καταλυτική για τα μετέπειτα.

Η έρευνα για τον πατριάρχη του εργατικού κινήματος, που σχετίζεται βεβαίως με την εβραϊκή του καταγωγή, συναντά και αλλά πρόσωπα, άλλες ιστορίες στενά δεμένες με την εβραϊκή παρουσία στην πόλη των προσφύγων - με τον Ιωάννου έχει καταπααστεί ξανά η συγγραφέας- που δεν μπορώ να μην τη φανταστώ μέσα στα παπούτσια της ερευνήτριας / ηρωίδας να συναντά ανεξίτητες ιστορίες Εβραίων μαρτύρων, από τους τόσους Σεφραδίτες που οι οικογένειές τους ήρθαν κυρίως τον δέκατο πέμπτο αιώνα, διωγμένοι από τους βασιλείς της Ισπανίας, οι οποίοι δημιούργησαν μια ανθηρή και φιλήσυχη κοινότητα μέσα στους αιώνες στην πόλη αυτή.

Οι «Σαλονικαί», με ονόματα που αντηχούν μια μακρά παράδοση και μια διαδρομή όλων αυτών των αιώνων στην πόλη τους συνδιαμορφώνοντας την ταυτότητά της αλλά παραμένοντας ως έναν βαθμό «ξένοι», με άλλη γλώσσα, έθιμα και θρησκεία, αντιμετώπιζαν την τυφλή οργή και τη βία του όχλου σε κάθε κρίση, σε κάθε δύσκολη στιγμή του βίου της πόλης.

Οι σταθμοί των διωγμών, λιγότερο ή περισσότερο γνωστοί, είναι ευτυχώς μνημειωμένοι στη λογοτεχνία μας. Αναφέρω εν τάχει τη «Μεγάλη Πλατεία» του Νίκου Μπακόλα και το «Ουζερί Τσιτσάνης» του Γιώργου Σκαμπαρδώνη εκτός από όλα σε όσα ακόμα παραπέμπει η Έλενα Χουζούρη στο σημείωμα, στο τέλος του βιβλίου της. Η πυρκαγιά του Κάμπελ, η δράση της 3Ε με αποκορύφωμα «αυτό» μετά το οποίο είναι βαρβαρότητα πια να γράφεται ποίηση, όπως είπε ο Αντόρνο.

Το Ολοκαύτωμα, η εξόντωση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, η στάση των κατοίκων. Κάποιοι Εβραίοι καταφεύγουν στο βουνό -οι ελάχιστοι που γλίτωσαν- κάποιοι άλλοι, που δεν είναι η περίπτωση του βιβλίου, παιδιά κυρίως,

θα κρυφτούν σε σπίτια χριστιανών, σε σοφίτες. Η πλειονότητα όμως θα μετακινηθεί στα γκέτο, κάτω από το αδιάφορο ή και μοχθηρό βλέμμα των άλλων, που όπως φαίνεται συχνά περίμεναν για να τους δοθούν τα σπίτια τους, ώστε τελικά όσοι επέστρεψαν, ανέστιοι, να μην έχουν εύκολα άλλη επιλογή από το κράτος του Ισραήλ.

Οι ιστορίες των ανθρώπων, κάτω από τον φακό της συγγραφέως, αφηγήσεις, άρθρα από εφημερίδες, μαρτυρίες από επιζήσαντες στη Θεσσαλονίκη και το Τελ Αβίβ συμπυκνώνονται, σπκώνονται από την ανωνυμία, παίρνουν σχήμα, ονόματα συγκεκριμένα, θέσεις σε οικογενειακά δέντρα, γίνονται η Λούνα, η Ρέινα, οι Εβραίες γιαγιάδες της ηρωίδας, ο ελαστίτης Παύλος, ο παππούς Ιακώβ και άλλοι και άλλοι που αναζητούν να δώσουν μια λογοτεχνική δικαίωση στην αποτρόπαια αλλά τόσο αληθινή ιστορία των Εβραίων της Θεσσαλονίκης.

Η ιστορία του Αβραάμ Μπεναρόγια μένει ημιτελής, το κοστούμι του δεν ράφτηκε ακόμη. Σκοπίμως οι ραφές και για τα υπόλοιπα μένουν εμφανείς, σαν ουλές από τραύματα. Να μην αφηθεί πλήρως ο αναγνώστης στον μύθο μιας αφήγησης, να έχει επίγνωση ότι πρόκειται για μια αμείλικτη αλήθεια. Δύσκολο έως ανέφικτο εγχείρημα, γιατί στη λογοτεχνία η δικαίωση, το φοβερό βήμα -αν υπάρχει- είναι μόνο λογοτεχνική και δεν έχει σχέση με την αλήθεια. Η Έλενα Χουζούρη τόλμησε να αναμετρηθεί με τα φαντάσματα της Ιστορίας. Με πάθος, τρυφερότητα και εντιμότητα έκανε τη μνήμη να μιλήσει.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ

δ
Έλενα Χουζούρη, «Ο θείος Αβραάμ μένει πάντα εδώ»
Εκδόσεις Πατάκη, 2016
254 σελ., τιμή 12,5 ευρώ